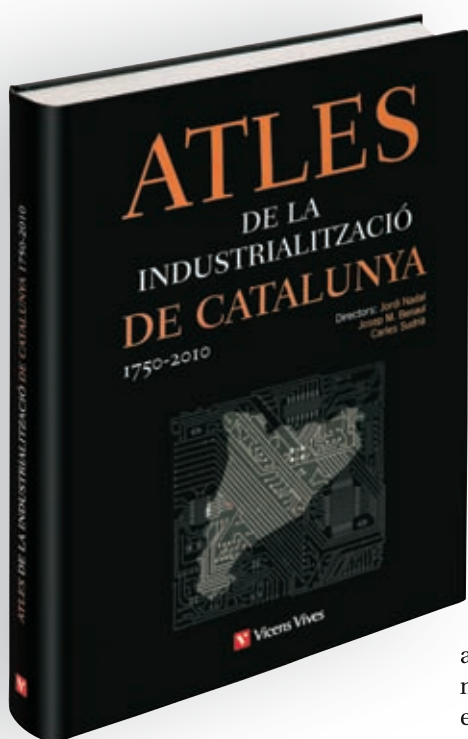

Catalunya, un país industrial

Un procés industrialitzador de llarg recorregut

A finals de l'estiu passat es presentà l'*Atles de la industrialització de Catalunya*, una obra col·lectiva dirigida pels historiadors econòmics Jordi Nadal, Josep M. Benaul i Carles Sudrià. En un format espectacular, que en els temps que corren ha esdevingut excepcional dins la publicació impresa dels estudis de ciències socials, el llibre de l'editorial Vicens Vives ofereix una visió gràfica, quantitativa i analítica del procés que, des de 1750 fins a començaments del segle XXI, ha marcat decisivament la nostra realitat econòmica i de país. L'aportació gironina hi apareix, lògicament, sovint i de forma notòria.

JOAN CALS I GÜELL > TEXT

Els autors estructuraren el treball en quatre períodes. El primer, sobre els orígens de la industrialització, cobreix els anys que van de 1750 a 1832 i, com a d'altres països, destaca el protagonisme de la indústria cotonera, precedit i acompanyat de canvis en el sector agrari, en què s'havia endegat una important especialització vitícola. Els productes vinaters es mantingueren al capdavant de l'exportació catalana des de finals del segle XVIII fins que la plaga de la fil·loxera ho arruïnà cent anys més tard. Els decrets de 1778 de lliure comerç amb Amèrica foren particularment beneficiosos. En tancar-se

aquest primer període, Catalunya ja començava a despuntar com un dels pocs exemples d'industrialització primerenca a la Mediterrània.

El segon període, denominat el de la formació d'una societat industrial, s'estén entre 1833 i 1935. Comença amb l'era del vapor, a partir de la qual la manufactura mecanitzada pot ser impulsada per un motor més potent, constant i regular que els motors tradicionals (moguts per l'aigua o el vent) i que la força muscular. Cap a finals del XIX,

Els productes vinaters es mantingueren al capdavant de l'exportació catalana des de finals del segle XVIII fins que la plaga de la fil·loxera ho arruïnà cent anys més tard

l'electricitat (gairebé tota d'origen hidràulic) encapçalà una nova revolució tecnològica. Unes dècades més tard, a partir de 1920, s'inicia una era diferent a l'entorn del petroli —l'altra gran font energètica adoptada en paral·lel a l'electricitat— i el motor d'explosió propi de la indústria de l'automòbil. La Guerra Civil l'estroncà.

Durant el llarg segon període, el sector cotoner no solament continuà sent la part més important d'una àmplia indústria tèxtil, sinó que actuà com a locomotora de la producció manufacturera en el seu conjunt. És el que passà amb la metal·lúrgia moderna, que es va alimentar, originàriament, de la demanda de maquinària i edificis fabrils provinents d'aquella indústria. Fou una activitat que tingué un progrés notable, limitat per la impossibilitat de desenvolupar la siderúrgia, en

no disposar Catalunya ni de suficients mines de ferro ni de carbó de qualitat a cost competitiu.

El segle XIX acollí la manufactura d'un bon nombre d'altres activitats, com la química moderna, representada principalment per la casa Cros, a la qual s'afegí, a finals de la centúria, l'Electroquímica de Flix; també la indústria surera gironina; i la transformació de productes alimentaris —en especial la farina, l'oli i el vi— així com el tractament del cuir, la fabricació del paper, l'edició i les arts gràfiques.

Encara dins el segon període, en el primer terç del segle XX el gran protagonisme del tèxtil tingué més acompanyants. Assolí un auge notori la construcció de material ferroviari i es posaren les bases de la indústria automobilística espanyola, a través de La Hispano-Suiza. De la seva banda, l'electrificació exigí una branca especialitzada en maquinària i equip elèctric, mentre que, en un àmbit més general, s'expansionava la indústria de construcció mecànica. La diversificació de la química féu arrelar la indústria de fibres artificials, desenvolupada per la Societat Anònima de Fibres Artificials, amb fàbrica a Blanes, i La Seda de Barcelona. Els autors remarquen, igualment, la indústria del ciment artificial i la del vidre.

El tercer període en l'estructura de l'obra va de 1936 a 1975, amb dues parts clarament oposades. La primera és la del retrocés de la Guerra Civil i el franquisme intervencionista de l'autarquia, en què la producció industrial catalana patí una forta davallada i no recuperà els nivells previs a la guerra fins cap a mitjan anys cinquanta: la segona part, que s'inicia amb el Pla d'Estabilització de 1959 i les mesures liberalitzadores associades, i es tanca amb el final de la dictadura, és d'una fortíssima expansió, fins al punt que la taxa de creixement anual del producte industrial entre 1960 i 1973 arribà a situar-se en l'11,1%. Per això els autors qualifiquen de clímax de la industrialització els anys seixanta i primers trenta del segle XX.

El capital estranger d'origen europeu, que ja havia jugat un paper rellevant en el desenvolupament industrial

III | 6 | 21 |

La indústria de la imatgeria religiosa a Olot, 1962

III | 4 | 4 |

Motocicletes i components. Empreses de més de 50 treballadors, 1964 (treballadors)

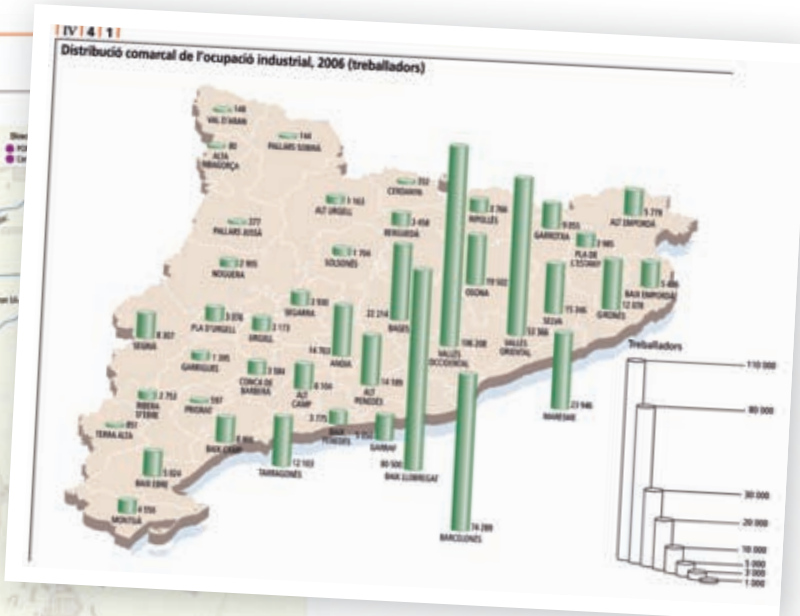
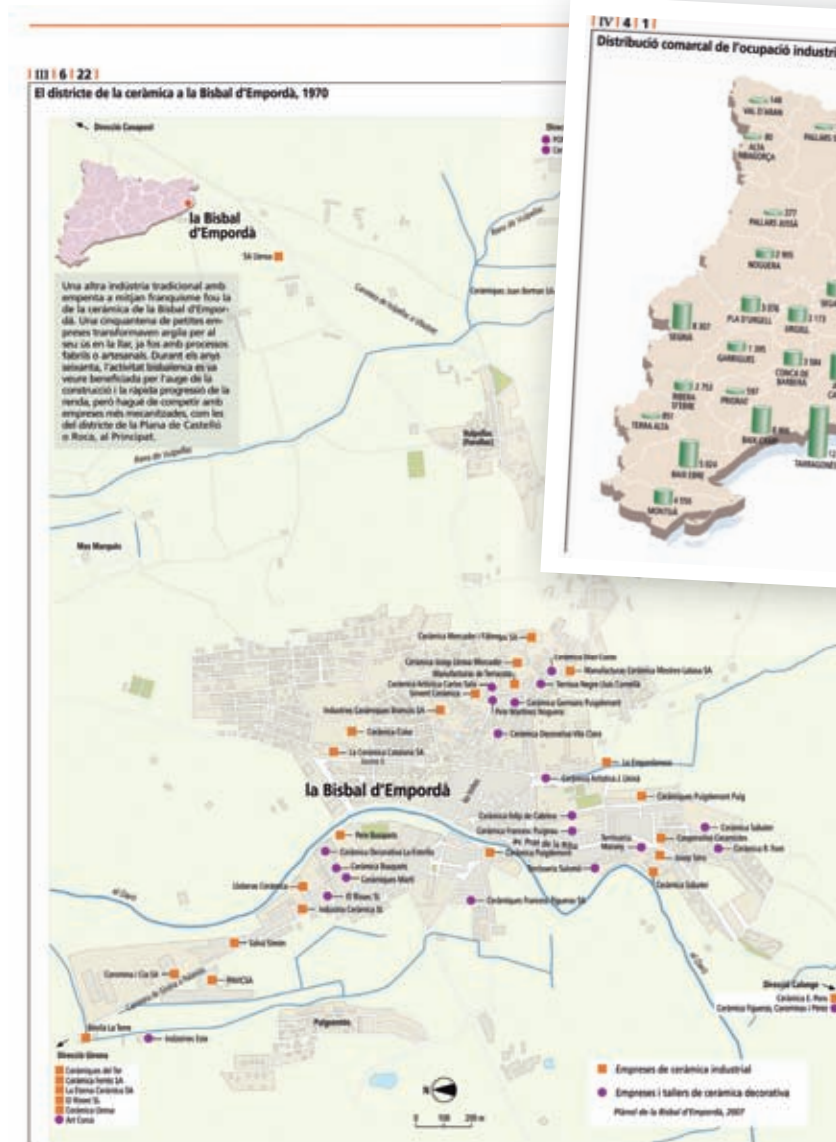

>> Dues il·lustracions de l'Atles de la industrialització de Catalunya.

Amb el retrocés causat per la Guerra Civil i el franquisme intervencionista de l'autarquia, la producció industrial catalana patí una forta davallada i no recuperà els nivells previs a la guerra fins cap a mitjan anys cinquanta

de finals del XIX i començaments del XX, torna a Catalunya quan el nou marc legal ho permet. Per la seva banda, una massiva immigració procedent de l'Espanya rural comença a arribar en els anys cinquanta i aportarà la mà d'obra necessària per al gran creixement de la indústria i del conjunt de l'economia.

La industrialització dels anys seixanta i setanta del segle XX beneficià pràcticament tots els sectors. El lideratge correspongué a la fabricació de material de transport, màquines i elec-

El dinamisme de la producció manufacturera durant aquests més de quaranta anys ha passat per etapes diferents. Així, la crisi viscuda entre mitjans anys setanta i els vuitanta afectà, particularment, la indústria, que va veure davallar el valor de la seva producció. En canvi, a partir de llavors i fins al canvi de segle, tornà a créixer amb força, afavorida per factors relacionats amb l'adhesió de l'Estat espanyol a la Comunitat Europea. En entrar al segle XXI, les dificultats de la indústria donaren lloc a un estancament, que ja dins la recessió actual es transformà en una forta caiguda de la seva activitat.

trodomèstics. També augmentà molt el pes específic de la química, principalment la petroquímica i la indústria farmacèutica, així com el de les manufactures de cautxú, plàstic i altres. Tanmateix, l'entramat empresarial autòcton es desenvolupà amb febleses notables, que dificultaren la seva presència en els mercats internacionals.

El quart període, de 1976 ençà, està marcat per la desindustrialització i la globalització, dues tendències connectades. La primera, entesa com a disminució de la participació de la indústria en el valor del conjunt de la producció econòmica i en l'ocupació total, constitueix un fenomen general en els pa-

ïsos de vella industrialització, la qual cosa no és obstacle perquè algunes de les regions europees amb una història semblant a la catalana mantinguin, dins els respectius estats, un lideratge clar que Catalunya va perdre.

La taxa de creixement anual del producte industrial entre 1960 i 1973 arribà a situar-se en l'11,1%! Per això els autors qualifiquen de clímax de la industrialització els anys seixanta i primers setanta del segle XX

Des de la perspectiva sectorial, les últimes dècades havien vist un declivi pronunciat de les indústries tèxtils, de la confecció, cuir i calçat, mentre, en sentit contrari, millorava apreciablement la participació de diverses branques, principalment la de màquines d'oficina i instruments, i la de paper, edició i arts gràfiques. Està per veure amb quina estructura industrial ens deixarà el daltabaix que actualment patim.

En les difícils circumstàncies del present, fem nostra la idea dels directors de l'Atles per tal que el llegat de la industrialització, com a experiència històrica i com a forja de coneixements i d'actituds, serveixi per recuperar l'empenta perduda.

Joan Cals i Güell és economista.